

algemeene opvatting in de economie, dat men produceert om te consumeeren, in tweërlei zin: men produceert wat voor consumptie wordt verlangd en men produceert om door de opbrengst der productie middelen te verkrijgen ter consumptie. Een levenloos lichaam, zonder eigen consumptieve behoefte, dat produceert om zijn eigen productievermogen te reproduceeren, is bij die algemeene opvatting ondenkbaar. Hoezeer de economie ook de onderneming als een zelfstandig economisch subject in het ruilverkeer ziet, bij de leer der verdeling ziet men haar toch slechts als inkomenbron voor haar deelgerechtigden¹⁾, niet als een subject dat om zichzelf bestaat.

Er is tegen de organische balanstheorie, althans tegen haar deugdelijkheid in andere omstandigheden dan bij toenemende inflatie, dus wel een en ander in te brengen. Het ware dus niet overbodig geweest, ze sterker te argumenteeren. Thans verzoekt *Van Overeem* den lezer, zijn theorie te aanvaarden en hem in de uitwerking ervan te volgen. De lezer, die de theorie heeft aanvaard, zal dan niet teleurgesteld worden, want de uitwerking ervan verdient alle lof. Maar het mag den schrijver als een ernstige tekortkoming worden aangerekend, dat hij, het geheele financieezen der onderneming grondend op een bepaald principe, heeft nagelaten, dit beginsel te argumenteeren. Ik houd mijn hart vast, wat er van de bedrijfshuishoudkunde in ons land moet worden, wanneer men systemen opzet op theorieën, die met een „petitio principii” worden voorgedragen. Ik wil aannemen, dat de heer *Van Overeem* zijn theorie voldoende heeft overdacht en overwogen alvorens dit boek te schrijven, maar wat moet er nu van de studie zijner navolgers groeien als deze moeten volstaan met de theorieën op zijn gezag te aanvaarden?

Op dezelfde wijze als zijn opvatting over winst behandelt de schrijver ook zijn balanstheorie. Zonder argumentatie betoogt hij, dat de balans *niet* is „in de eerste plaats een middel om tot een vaststelling van de winst te komen” (blz. 112) maar dat zij „aan haar hoofdbestemming beantwoordt zoodra zij een juist beeld geeft van den financieel-economischen opbouw der onderneming” (blz. 108). Sprekend over de balanswaardering motiveert hij weer niet zijn stelling: „Niet hetgeen eenmaal *was*, niet wat wellicht in een min of meer verwijderde toekomst zijn *zal*, kan hier als maatstaf dienen. De eenig juiste maatstaf is hier hetgeen *is*”. (blz. 110). Verklaring dezer aanvechtbare stellingen ware niet overbodig, vooral waar er weer — op degelijke wijze — op is voortgebouwd.

Dat ik de financieringsleer, waarbij de schrijver zich vaak op mijn dissertatie baseert, onbesproken laat zal niemand verwonderen. Hierbij echter één opmerking, die niet alleen dit boek raakt. Bij de bespreking van het financieringsvraagstuk hanteert men tegenwoordig algemeen de in mijn proefschrift ontwikkelde begrippen statische en dynamische besparing. Is dit noodzakelijk? M.i. alléén als men de financiering der onderneming uit de verschijnselen der credietmarkt opbouwt, niet als men zich tot de financiering zelve bepaalt. Zelfs kan het ongewenscht zijn, die termen te bezigen. Want als de lezers niet zoodanig in de economie zijn gevorderd, dat zij met de werkhypothese eener statische maatschappij vertrouwd zijn, dan is het gevaar voor verspreiding van wanbegrippen niet gering. Dan zijn zij beter af met de wetenschap, dat er kort en lang crediet, dat er depositogelden, bankeredieten, effectencredieten, enz. worden aangeboden, want dat begrijpen zij, terwijl die vreemde woorden klanken blijven. Vooral als die geleerd klinkende begrippen zoo summier worden toegelicht (vide *Van Overeem* blz. 160), dat de lezer licht oorzaak en gevolg verwacht, lijkt het mij ongewenscht ze te bezigen.

N. J. POLAK

¹⁾ Ik aarzel, deze alle als ondernemers te betitelen. Vgl. *E. Tekenbroek*. De verhouding tusschen de aandeelhouders en de bestuurders bij de publieke naamloze vennootschap in Nederland. Diss. Rotterdam 1923. Hst. IV en VI.

UIT EN VOOR DE PRAKTIJK

Red.: A. H. GRONDEL, ABR. MEY, JAMES POLAK

OPGAVE No. 8

(Uitwerkingen aan A. H. Grondel, Weesperzijde 1, Amsterdam)

(Beoordeeling inrichting der administratie der effectenafdeeling eener bankinstelling)

Door den directeur eener bankinstelling, welke in belangrijke mate aan wissel- en effectenarbitrage doet, wordt U de administratieve controle opgedragen. Tot dusver was er geen accountantscontrole. De directeur is eerst kort in functie en heeft van de boekhouding geen onverdeeld gunstigen indruk gekregen. Bepaalde gegevens bereiken hem in den regel eerst na herhaald aandringen. De chef der afdeeling boekhouding wijt zulks aan onvoldoend personeel. De directeur is daarentegen van meening, dat er eerder te veel dan te weinig personeel is en overweegt bezuiniging op het administratieve apparaat zijner instelling. Alvorens in deze richting maatregelen te nemen, wenscht hij door U een globalen indruk te krijgen omtrent de doelmatigheid der administratie, meer in het bijzonder wat de effectenafdeeling betreft.

Bij het kennisnemen van de administratie zijn door U o.m. volgende notities gemaakt:

Van de door haar tot stand gebrachte transacties houdt de effecten-arbitrage aantekening op affairebriefjes (bloecnote). Doorschrift daarvan is grondslag voor correspondentie en administratie.

Als gevolg van effectentransacties met buitenlandsche relaties, ontstaan voor de effectenarbitrage vorderingen en schulden in betreffende vreemde munt. In den regel dagelijks bepaalt de effectenarbitrageant, aan de hand van zijne affairebriefjes, zijne positie in vreemd geld, op grond waarvan hij realiseert, dan wel zich dekt. Op deze positie in vreemd geld oefent de boekhouding verder geen controle uit.

Er bestaat geen afdoende toezicht op het tijdig binnenkomen van nota's van derden (buitenlandsche bankiers of correspondenten) wegens met deze derden gedane fondsentransacties, noch op de prompte levering van fondsen door die derden indien die levering elders moet plaats vinden.

In het Effectenjournaal worden alle posten, betrekking hebbende op den aankoop of verkoop in vreemd geld van effecten, stuk voor stuk omgerekend in Hollandsch geld.

De boekhouding onderscheidt „Effecten-eigen-bezit” en „Arbitrage-effecten”. De hoofdelijke stukkenadministratie beperkt zich tot de „Effecten-eigen-bezit” en de fondsen, welke men van derden in depôt heeft. Voor de „Arbitrage-effecten” wordt een „Effecten-leveringenboek” gehouden, waarin ter linkerzijde de ontvangsten, ter rechterzijde de afgeleverde fondsen worden ingeschreven.

Een fondsenbalans wordt nimmer opgemaakt.

In het rekeningcourantboek „Rekeninghouders Hollandsch-geld” bestaat voor elke beursfirma met wie men affaire doet, een rekening. Deze vorderingen respectievelijk schulden bestaan slechts enkele dagen en vinden post voor post vereffening.

Op het tijdig knippen van coupons en dividenden bestaat geen systematisch toezicht.

In de maandbalans, door den boekhouder opgemaakt, wordt met eventueel bezit of schuld aan „Arbitrage-Effecten” geen rekening gehouden.

Het personeel der bank bestaat uit circa 50 man.

Geef Uw rapport aan den directeur.

UITWERKING OPGAVE No. 5

De bezwaren tegen de inrichting der beide boeken komen in hoofdzaak op het volgende neer:

1. Bij het boeken van:

a. een z.g. usance-affaire

b. een aankoop of verkoop in vreemde valuta van effecten heeft men, tot het boeken van een feit, twee boeken noodig (Valutainkoopboek en Valutaverkoopboek). Komen dergelijke boekingen veelvuldig voor, dan zal de praktijk zijn, dat de boekhouder vrijwel doorlopend, althans enkele uren per dag, twee boeken voor zich heeft liggen tot een gezamenlijke breedte van ruim 2 Meter. Doordat hij in twee boeken moet werken, moet hij in elk dier boeken voor een duidelijke omschrijving zorgen, hetgeen niet wegneemt dat het later raadplegen van een dergelijke boeking (omdat het verband feitelijk verbroken is) steeds weer moeite met zich brengt. De foutenkans, bij het verrichten der boeking, is niet gering.

2. Bij de boeking (onder 1 bedoeld) zal men noodgedwongen in elk der boeken het vreemde bedrag tot Hollandsch geld moeten herleiden.

3. Om het saldo van elke valuta te bepalen, moet men de tellingen van twee boeken gebruiken.

De ontwerper der beide boeken, in de opgave weergegeven, heeft blijkbaar de bedoeling gehad, de resultaten per valuta afzonderlijk te doen kennen. De kennis hiervan is echter geheel onvruchtbaar, daar deze nimmer eenig richtsnoer voor de bedrijfsleiding kan wezen, wat ieder arbitrageant zonder meer zal toegeven.

Het verdient dus aanbeveling de beide boeken te vervangen door een VALUTAJOURNAAL van volgende liniatuur:

Linkerblad:		Rechterblad:	
Boventitel:		Boventitel:	
INKOOP		VERKOOP	
(20 cM. verder op dezelfde hoogte		(20 cM. verder op dezelfde hoogte:	
TE DEBITEEREN:		TE CREDITEEREN:	
Kolombreedte in centimeters:			
Volnummer	3		
Diversen Holl. geld (geldkolom)	2,5		
Kas (idem)	2,5		
Controle	1		
Personen (geldkolom)	2,5		
Controle	1		
Diversen Vreemd geld	3		
Tj. Kronen	3		
Lires	3		
Zwits. Frcs.	3		
Belg. Frcs.	3		
Dollars	3		
Fr. Francs	3		
Sterling	3		
Marken	3		
Hollandsch geld	3		
Omschrijving	7	7	Omschrijving
		3	Hollandsch geld
		3	Marken
		3	Sterling
		3	Fr. Francs
		3	Dollars
		3	Belg. Frcs.
		3	Zwits. Frcs.
		3	Lires
		3	Tj. Kronen
		3	Diversen Vreemd geld
		1	Controle
		2,5	Personen (geldkolom)
		1	Controle
		2,5	Kas (geldkolom)
		2,5	Diversen Holl. geld (geldkolom)
		3	Volnummer
	49,5	49,5	

Totale breedte 99 c.M. De hoogte van het boek kan onveranderd blijven.

Van dit journaal zijn er twee in gebruik, die om den dag wisselen.

BEOORDEELING DER INZENDINGEN

YLLEN. U laat de inrichting vrijwel onveranderd bestaan. Uwe wijziging komt eigenlijk hierop neer, dat de kolommen hollandsch geld tot één kolom worden teruggebracht. Heen en weer dragen van deze boeken, om daarin door de daartoe aangewezen personen te laten parafeeren, zooals U zich dat voorstelt, komt niet voor. De kolom „kas” dient om de afwikkeling van ontvangsten en betalingen wegens contant gehandelde valuta op eenvoudige wijze te kunnen volgen. Blijkbaar kent U de praktijk van dit vraagstuk niet, zoodat Uwe oplossing de bezwaren, aan de inrichting der bestaande boeken verbonden, niet wegneemt. Raadpleeg uitwerking. 4 punten.

CARPE DIEM. De nadeelen van de bestaande boeken worden vrij volledig door U opgenoemd. De oplossing welke U geeft is niet slecht: een Valutainkoopboek, een Valutaverkoopboek, een Usanceboek, waarin de holl. geldkolom bij elk der valutasoorten (zie opgave) is prijsgegeven. In het geheel hebt U echter zes journalen (drie, welke om den dag wisselen), terwijl de uitwerking aan twee journalen voldoende heeft. Om het saldo per valuta te kunnen bepalen hebt U een recapitulatie aan te houden (waarvan Uwe uitwerking niet rept). In Uw systeem zou ik gebonden boeken vermijden en per dag drie journaalvellen doen produceeren, die op de boekhouding tot leggers worden vereenigd, volgens loosleafsysteem. 7 punten.

Opgave No. 7 wordt door den heer *Mey* verzorgd.

No. 3013. U hebt zich geen denkbeeld kunnen vormen van den handel in vreemde valuta's en de administratieve organisatie van een arbitrageafdeeling. De transacties die over het loket plaats vinden, vormen een zeer klein onderdeel van dien handel. Uwe tusschenrekening „Koopers Vreemde Valuta” gaat niet op voor de vele contrahenten die zich voor de tegenwaarde in gewone rekening laten belasten of crediteeren. Ook bij de bestaande inrichting worden de rekeningcourantboeken waarin personen in vreemd geld worden gedebiteerd of gecrediteerd, alleen in vreemde valuta gehouden. Het om den dag wisselen van het valutajournaal is noodzakelijk, teneinde de afdeeling boekhouding tot interne controleverrichtingen in staat te stellen. Bestudeer uitwerking. 3 punten.

GROOT-AMSTERDAM. Door de kolommen 6 tot en met 12 te vervangen door één geldkolom, die in een afzonderlijk boek wordt gespecificeerd, en de geldkolom „Hollandsch” voor elke valuta afzonderlijk te doen vervallen, reduceert U de breedte tot 65 cM. Vervolgens combineert U inkoopboek en verkoopboek, zoodat Uw journaal, opengeslagen, circa 130 c.M. breed wordt. Wanneer U de uitwerking naast Uw model legt, zult U zien, dat de liniatuur van de eerste de voorkeur verdient. De horizontale lijn op iederen vijfden regel wat zwaarder maken, in de geldkolommen het derde sublijntje iets zwaarder, de tekst der kolomhoofden om den ander 1 c.M. in hoogte doen varieeren, zijn kleinigheden welke abuizen tegengaan. 7 punten.

ELLABLE. Dat het aantal handelingen vrij omvangrijk is, volgt reeds hieruit, dat er twee stel boeken zijn. U kunt gerust aannemen, dat het bijwerken van de rekeningcourantboeken uit de hulpboeken in het bankbedrijf niet voorkomt. Het ligt voor de hand, dat cliënten positie in vreemde valuta kunnen hebben. Het volgnummer in het Valutajournaal is niet het affairesnummer; dat ontstaat op de arbitrageafdeeling. Ik kan het niet met U eens zijn, dat het beter is de vreemde geldkolommen niet gedurende de maand door te tellen en door middel van de maandelijksche grootboek-tellingen controle uit te oefenen op de tellinglijsten (en dus niet saldi-lijsten). De juistheid van de tellingen van het valutajournaal behoort (evenals van alle andere dagboeken) dagelijks vast te staan. Vergelijk Uw werkstuk met uitwerking. 5 punten.

A. H. G.